

4108

۱۵۰۰

۱
۳۳۴
حقوقی

درسنامه

سیره ازیبتی پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم السلام

دکتر سیدعلی حسینی زاده
دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

دکتر محمد داه‌دی
دانشیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

تابستان ۱۳۹۷

حسینی زاده، سیدعلی، ۱۳۴۳ -

Hosseinizadeh, Sayyid Ali

درسنامه سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم السلام) / سیدعلی حسینی زاده، محمد داودی - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم: دانشگاه فرهنگیان، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۷. هفده، ۴۱۶ ص. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه: ۴۴۷: علوم تربیتی: ۴۹) (سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی: ۲۱۹۸: علوم تربیتی: ۱۴۷)

ISBN: 978-600-298-223-0

بها: ۲۴۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه، ص. [۴۰۳] - ۴۱۱: همچنین به صورت زیرنویس.

۱. محمد ﷺ، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- دیدگاه درباره تربیت خانوادگی.

۲. Islamic education -- Views on domestic education. Muhammad, Prophet -- اسلام و آموزش و پرورش. ۴. Islamic education.

الف. داودی، محمد. ۱۳۹۷. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. دانشگاه فرهنگیان. ج. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی. د. عنوان.

۲۹۷/۴۸۳۷

BP۲۹۷/۴۸۳۷/۱۳۹۷

۵۳۰۳۲۲۱

شماره کتابشناسی ملی

درسنامه سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم السلام)

مؤلفان: دکتر سیدعلی حسینی زاده و دکتر محمد داودی

«پژوهشگاه حوزه و دانشگاه»، «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی» و «دانشگاه فرهنگیان»

صفحه‌آرایی: اعتصام

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۷

تعداد: ۱۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم-سبحان

قیمت: ۲۴۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشران محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۳۲۱۱۱۱۰۰-۰۲۵ (انتشارات ۲۱۱۱۰۰)

نمابر: ۳۲۸۰۳۰۹۰، ص.پ. ۳۱۵۱-۳۷۱۸۵

تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، نبش کوی اُسکو، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰

www.rihu.ac.ir

info@rihu.ac.ir

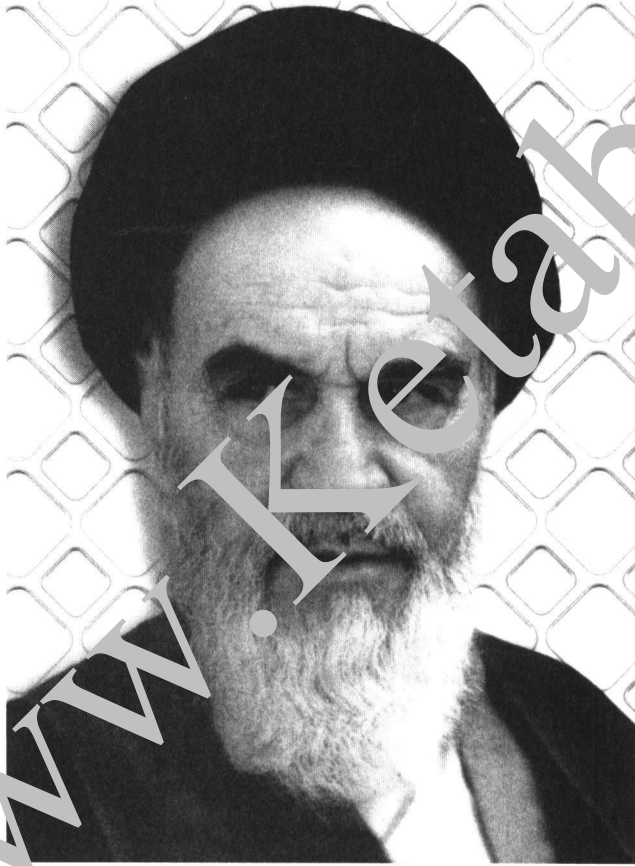
فروش اینترنتی: www.ketab.ir/rihu

تهران: بزرگراه جلال آل احمد، تقاطع پل یادگار امام، رو به روی پمپ گاز، کد پستی: ۱۴۶۳۶ سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تلفن ۴۴۲۴۶۲۵۰، نمابر ۴۴۲۴۸۷۷۷ • تهران: خ انقلاب، خ ابوریحان، ش ۱۰۷ و ۱۰۹، تلفن: ۶۶۴۰۸۱۲۰، نمابر: ۶۶۴۰۵۶۷۸-۲۱

info@samt.ac.ir

www.samt.ac.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تمام انبیا موضوع بحثشان، موضوع تربیتشان، موضوع عملشان، انسان است
آمده‌اند انسان را تربیت کنند، آمده‌اند این موجود طبیعی را از مرتبه طبیعت به
مرتبه عالی مافوق الطبیعه، مافوق الجبروت برسانند.

صحیفه امام، ج ۷، ص ۲۲۳

پیام پژوهش

نیاز گسترده دانشگاه به منابع و متون درسی در رشته‌های علوم انسانی و محدود بودن امکانات مراکز علمی و پژوهشی به خود و موظف به پاسخگویی به این نیازها می‌دانند، ایجاب می‌کند امکانات موجود با همکاری دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی در مسیر اهداف مشترک به خدمت گرفته شود و افزون بر ارتقاء کیفی کتب منابع درسی، از دوباره‌کاری جلوگیری به عمل آید.

به همین منظور پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سازندگان کتب و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، و دانشگاه فرهنگیان، نخستین کار مشترک خود را با انتشار کتاب سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم‌السلام به جامعه علمی کشور عرضه می‌کنند.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، ما را در جهت ارتقای کیفی کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

این کتاب برای عنوان درسی «سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم‌السلام» در سطح کارشناسی دانشگاه فرهنگیان تدوین شده است. امید است که افزون بر جامعه دانشگاهی، دیگر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.

دانشگاه فرهنگیان

سازمان سمت

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

فهرست مطالب

۱	راهنمای مطالعه
۳	مقدمه

فصل اول: کلیات

۷	اهداف آموزشی
۷	مقدمه

فصل اول: مفه‌م‌شناسی

۹	اهداف آموزشی
۹	مقدمه
۱۰	مفاهیم
۱۰	۱. سیره
۱۱	۲. سنت
۱۲	۳. تربیت
۱۲	۴. اهل بیت (علیهم‌السلام)
۱۴	۵. سیره تربیتی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و اهل بیت (علیهم‌السلام)
۱۴	خلاصه مبحث
۱۵	پرسش‌ها
۱۵	بحث و پژوهش
۱۶	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث دوم: ضرورت و اهمیت سیره

۱۷	اهداف آموزشی
۱۷	مقدمه
۱۸	۱. حجیت و اعتبار سیره
۱۹	۲. دلالت‌ها و کارکردهای سیره
۱۹	۲-۱. دلالت سیره از منظر فقهی - اصولی

۲۱	۲-۲. نقش و کارکردهای سیره از منظر تربیتی
۲۱	۲-۲-۱. نقش تربیتی عام
۲۳	۲-۲-۲. نقش تربیتی خاص
۲۳	خلاصه مبحث
۲۴	پرسش‌ها
۲۴	بحث و پژوهش
۲۴	منابعی برای مطالعه بیشتر

فصل سوم: منابع سیره و شیوه پژوهش در آن

۲۵	اهداف آموزشی
۲۵	مقدمه
۲۶	منابع سیره تربیتی
۲۶	۱. قرآن کریم
۲۶	۲. خبر
۲۶	۳. تاریخ
۲۷	شیوه پژوهش در سیره تربیتی
۲۸	خلاصه مبحث
۲۹	پرسش‌ها
۲۹	بحث و پژوهش
۲۹	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

فصل دوم: تربیت کودک

۳۳	اهداف آموزشی
۳۳	مقدمه

مبحث اول: اصول تربیت کودک

۳۵	اهداف آموزشی
۳۶	مقدمه
۳۶	اصول تربیت کودک
۳۶	۱. اصل محبت به کودک
۴۲	نکاتی درباره محبت به کودک
۴۲	۱-۱. ابراز محبت
۴۳	۱-۲. اعتدال در محبت
۴۴	۱-۳. روش‌های ابراز محبت
۴۴	۲. اصل امنیت کودک

۴۷	۳. اصل تکریم و احترام کودک
۵۳	۴. اصل تحقیر نکردن کودک
۵۳	الف. تکبر و زورگویی
۵۳	ب. نفاق
۵۴	۵. اصل راستی و صداقت با کودک
۵۶	۶. اصل نظارت و مراقبت
۶۱	۷. نرمی و ملاطفت
۶۲	خلاصه مبحث
۶۳	پرسش‌ها
۶۴	بحث و پژوهش
۶۴	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث دوم: روش‌های تربیت کودک

۶۵	اهداف آموزشی
۶۵	مقدمه
۶۶	روش‌های تربیتی معصومان (علیه السلام)
۶۶	۱. روش تشویق
۶۸	۲. بازی کودک
۷۴	نکاتی درباره بازی کودکان
۷۵	۳. زدودن زمینه‌های تخلف
۷۷	۴. پرهیز از امر و نهی
۷۹	۵. پرهیز از عیججویی و سرزنش
۸۱	۶. پرهیز از تنبیه بدنی
۸۳	خلاصه مبحث
۸۴	پرسش‌ها
۸۵	بحث و پژوهش
۸۵	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

فصل سوم: تربیت اعتقادی

۸۸	اهداف آموزشی
۸۹	مقدمه
۹۰	اهمیت تربیت اعتقادی

مبحث اول: روش‌های پرورش شناخت و ایمان به خدا در سیره معصومان (علیه السلام)

۹۳	اهداف آموزشی
----	--------------

۹۳	 مقدمه
۹۴	 ۱. روش اثبات وجود خداوند
۹۴	 ۱-۱. مفروض گرفتن اصل وجود خداوند
۹۵	 ۱-۲. استفاده از دلائل روشن و قابل فهم
۹۶	 ۱-۳. رفع شبهات
۹۷	 ۲. روش معرفی خداوند
۹۸	 روش‌های مانوس کردن مرتبی با خداوند
۹۸	 ۳-۱. مرتبط کردن مرتبی با خدا
۹۹	 ۳-۲. خدا و تکیه آن
۱۰۰	 ۳. نهی از معاشرت با منکران خداوند
۱۰۰	 خلاصه مبحث
۱۰۱	 پرسش‌ها
۱۰۱	 بحث و پژوهش
۱۰۱	 منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث دوم: روش‌های پرورش ایمان به پیامبر ﷺ در سیره معصومان (علیهم‌السلام)

۱۰۳	 اهداف آموزشی
۱۰۳	 مقدمه
۱۰۴	 ۱. روش‌های اثبات نبوت
۱۰۴	 ۱-۱. مفروض گرفتن نبوت
۱۰۴	 ۱-۲. اقامه دلیل
۱۰۵	 ۱-۳. رفع شبهات
۱۰۵	 ۲. روش‌های معرفی پیامبر
۱۰۶	 ۲-۱. تبیین ضرورت و هدف نبوت
۱۰۶	 ۲-۲. توصیف سیره پیامبر ﷺ
۱۰۷	 ۲-۳. تبیین آثار و برکات پیامبر ﷺ
۱۰۸	 ۳. روش‌های مانوس کردن مرتبی با پیامبر ﷺ
۱۰۸	 ۳-۱. درود بر پیامبر ﷺ
۱۰۹	 ۳-۲. زیارت مرقد پیامبر ﷺ
۱۰۹	 ۳-۳. بزرگداشت روزهای متعلق به پیامبر ﷺ
۱۱۰	 ۴. نهی از معاشرت با منکران و مدعیان نبوت
۱۱۰	 خلاصه مبحث
۱۱۱	 پرسش‌ها
۱۱۱	 بحث و پژوهش
۱۱۱	 منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث سوم: روش‌های پرورش شناخت و ایمان به سیره معصومان (علیهم‌السلام)

۱۱۳	اهداف آموزشی
۱۱۳	مقدمه
۱۱۴	۱. روش طرح مسئله امامت در سیره پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم)
۱۱۴	مرحله اول (زمینه‌سازی)
۱۱۵	مرحله دوم (بیان اجمالی و صریح)
۱۱۶	مرحله سوم (انتصاب حضرت علی (علیه‌السلام) به خلافت و امامت)
۱۱۹	۲. روش‌های پرورش شناخت و ایمان به امامت در سیره اهل بیت (علیهم‌السلام)
۱۲۰	۱-۲-۱. روش‌های اثبات امامت
۱۲۰	۱-۱-۱. عروض گرفتن امامت
۱۲۰	۱-۱-۲. اقامه ادله
۱۲۲	۱-۲-۳. انجام کارهای خارق‌العاده
۱۲۲	۱-۲-۴. رفع شبهات در باب امامت
۱۲۳	۲-۲. روش‌های معرفی امامان (علیهم‌السلام)
۱۲۴	۱-۲-۲. تبیین ضرورت و هدف امامت
۱۲۴	۲-۲-۲. بیان شایستگی‌های لازم برای امامت
۱۲۵	۲-۲-۳. بیان فضائل اهل بیت (علیهم‌السلام) برای معرفی امامان
۱۲۶	۳-۲. روش‌های مانوس کردن با اهل بیت (علیهم‌السلام)
۱۲۶	۱-۳-۲. برگزاری آیین‌های عزاداری
۱۲۷	۲-۳-۲. زیارت امامان (علیهم‌السلام) و مرقد شریفشان
۱۲۷	۴-۲. روش‌های ترویج شناخت و ایمان به امامت
۱۲۷	۱-۴-۲. تربیت متکلمان و متخصصان
۱۲۸	۲-۴-۲. به خدمت گرفتن شعر
۱۲۸	۵-۲. نهی از معاشرت با مخالفان
۱۲۹	خلاصه مبحث
۱۳۰	پرسش‌ها
۱۳۰	بحث و پژوهش
۱۳۰	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث چهارم: روش‌های پرورش شناخت و ایمان به معاد در سیره معصومان (علیهم‌السلام)

۱۳۱	اهداف آموزشی
۱۳۱	مقدمه
۱۳۲	روش‌های پرورش شناخت و ایمان به معاد
۱۳۲	۱. روش آموزش مفهوم معاد
۱۳۳	۲. روش اثبات امکان معاد

۱-۲.	بیان نمونه‌هایی محسوس از مرگ و زندگی دوباره پدیده‌های طبیعی	۱۳۴
۲-۲.	بیان نمونه‌هایی از زندگی دوباره برخی انسان‌ها	۱۳۴
۳.	روش اثبات ضرورت معاد	۱۳۵
۱-۳.	اقامه دلیل	۱۳۵
۲-۳.	خبر دادن از وقوع حتمی معاد	۱۳۵
۳-۳.	دعوت عملی به معاد	۱۳۶
۴-۳.	رفع شبهات	۱۳۷
۴.	روش معرفی معاد	۱۳۸
۴.	زندگی در معاد	۱۳۸
۲-۲.	تسلط ارتباط اعمال دنیا با سرنوشت فرد در آخرت	۱۳۹
۵.	یادآور معاد و تکلیف آن	۱۳۹
	خلاصه مبحث	۱۴۰
	پرسش‌ها	۱۴۰
	بحث و پژوهش	۱۴۰
	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر	۱۴۱

فصل چهارم: نزائیت عبادی

اهداف آموزشی	۱۴۵
مقدمه	۱۴۵
اهمیت تربیت عبادی	۱۴۶

مبحث اول: آموزش قرآن کریم در سیره معصومان (علیهم‌السلام)

اهداف آموزشی	۱۴۷
مقدمه	۱۴۷
سیره معصومان در آموزش قرآن	۱۴۸
۱. آموزش قرآن به عموم مردم	۱۴۸
۲. قرآن، نخستین ماده درسی	۱۴۸
۳. مأنوس کردن با قرآن	۱۴۸
۴. تشویق به تفکر و تأمل در قرآن	۱۵۱
خلاصه مبحث	۱۵۲
پرسش‌ها	۱۵۳
بحث و پژوهش	۱۵۳
منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر	۱۵۳

مبحث دوم: آموزش ذکر و دعا

اهداف آموزشی	۱۵۵
مقدمه	۱۵۵
سیره اهل بیت (علیهم السلام) در آموزش ذکر و دعا	۱۵۶
۱. روش‌های آموزش دعا و ذکر	۱۵۶
۱-۱. دعوت عملی به دعا و ذکر	۱۵۶
۱-۲. سفارش به ذکر و دعا	۱۵۷
۱-۳. تشویق اهل ذکر و دعا	۱۵۸
۱. سیرت‌آنان در دعا و ذکر	۱۵۸
۲. نکات	۱۶۰
۱-۱. آموزش دعاها و ذکرها	۱۶۰
۲-۲. آداب دعا	۱۶۱
خلاصه مبحث	۱۶۳
پرسش‌ها	۱۶۴
بحث و پژوهش	۱۶۴
منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر	۱۶۴

مبحث سوم: آموزش سوره ناس و سوره فلق

اهداف آموزشی	۱۶۵
مقدمه	۱۶۵
آموزش نماز در سیره تربیتی معصومان (علیهم السلام)	۱۶۵
۱. سن شروع آموزش نماز	۱۶۵
۲. اصول آموزش نماز	۱۶۶
۲-۱. سهل‌گیری	۱۶۶
۲-۲. جلوگیری از افراط	۱۶۸
۲-۳. مراقبت والدین	۱۶۹
۳. روش‌های آموزش نماز	۱۷۰
۳-۱. آشنا کردن متربی با نماز	۱۷۰
آموزش شفاهی	۱۷۱
آموزش عملی	۱۷۱
۳-۲. تذکر و تصحیح خطاها	۱۷۴
۳-۳. ارائه الگو	۱۷۵
۳-۴. ترغیب و تشویق	۱۷۶
۳-۵. مؤاخذة و تنبیه	۱۷۶
۳-۶. ارزشیابی	۱۷۷

۱۷۸	۷-۳. موانع تأثیر نماز.....
۱۷۹	خلاصه مبحث.....
۱۷۹	پرسش‌ها.....
۱۷۹	بحث و پژوهش.....
۱۷۹	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر.....

مبحث چهارم: آموزش روزه

۱۸۱	اهداف آموزشی.....
۱۸۱	مقدمه.....
۱۸۲	سیره پیامبر ﷺ در آموزش روزه‌داری.....
۱۸۲	۱. سن آبرزش روزه.....
۱۸۳	۲. اصول آموزش روزه‌داری.....
۱۸۳	۱-۲. تسبیل و تدریج.....
۱۸۳	۲-۲. جلوگیری از افت.....
۱۸۴	۲-۳. مراقبت والدین.....
۱۸۴	۳. روش‌های آموزش روزه‌داری.....
۱۸۴	۱-۳. آشنا کردن با روزه‌داری در ماه رمضان.....
۱۸۵	۲-۳. ترغیب روزه‌داری.....
۱۸۵	۳-۳. معرفی الگوهای روزه‌داری.....
۱۸۶	۳-۴. تمرین و تکرار.....
۱۸۷	۳-۵. مؤاخذه و تنبیه.....
۱۸۸	۳-۶. تبیین آفات روزه‌داری.....
۱۸۸	خلاصه مبحث.....
۱۸۹	بحث و پژوهش.....
۱۸۹	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر.....

فصل پنجم: تربیت اخلاقی

۱۹۳	اهداف آموزشی.....
۱۹۳	مقدمه.....
۱۹۳	اهمیت تربیت اخلاقی.....

مبحث اول: اصول تربیت اخلاقی در سیره پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم السلام

۱۹۷	اهداف آموزشی.....
۱۹۷	مقدمه.....
۱۹۸	اصول تربیت اخلاقی.....

۱۹۸	۱. درهم‌تنیدگی تربیت اخلاقی و تربیت دینی
۱۹۹	۲. تهذیب ظاهر و باطن
۲۰۱	۳. پرورش روحیه تعقل اخلاقی همراه با تسلیم در برابر عقل و وحی
۲۰۴	۴. تعالی تدریجی
۲۰۴	۵. حله اول (اخلاق انسانی)
۲۰۶	مرحله دوم (اخلاق دینی در حد رسیدن به بهشت و دوری از عذاب)
۲۰۷	مرحله سوم (اخلاق الهی شاکرانه)
۲۰۷	مرحله چهارم (اخلاق الهی عاشقانه)
۲۱۰	۵. مراقبت در سر و مناسبات با هواهای نفسانی
۲۱۱	خلاصه بحث
۲۱۲	پرسش‌ها
۲۱۲	بحث و پژوهش
۲۱۳	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث دوم: روش‌های تربیت اخلاقی

۲۱۵	اهداف آموزشی
۲۱۵	مقدمه
۲۱۶	روش‌های تربیت اخلاقی در سیره تربیتی پیامبر (ص)
۲۱۶	۱. روش‌های زمینه‌ساز
۲۱۶	۱-۱. پرهیز دادن مرتبی از محیط‌های ناسالم
۲۱۸	۱-۲. پرهیز از معاشرت با رذائل
۲۱۸	۱-۳. ایجاد فضای اخلاقی در جامعه
۲۲۰	۱-۴. محبت و احسان
۲۲۲	۲. روش‌های پرورش آگاهی و بصیرت اخلاقی
۲۲۲	۲-۱. روش‌های آشنا کردن مرتبی با آموزه‌های اخلاقی
۲۲۲	آموزش اصول و معیارهای اخلاقی
۲۲۵	تبیین جهان‌بینی و فلسفه ارزش‌های اخلاقی
۲۲۶	تبیین موانع رفتارهای اخلاقی و راه‌های غلبه بر آنها
۲۲۷	بیان پیامدهای رفتارهای اخلاقی و ضد اخلاقی
۲۲۷	بیان داستان‌های اخلاقی
۲۳۰	۲-۲. روش‌های پرورش تفکر اخلاقی
۲۳۱	تشویق به تفکر در مسائل اخلاقی
۲۳۲	تشویق به تفکر قبل از اقدام به عمل
۲۳۲	بحث و گفتگو درباره مسائل اخلاقی
۲۳۴	۳. روش‌های پرورش گرایش‌ها و عادت‌های مطلوب اخلاقی

۲۳۵	۱-۳. ترغیب و ترهیب
۲۳۶	۲-۳. تحریک انگیزه‌های ایمانی
۲۳۷	۳-۳. ارائه الگو
۲۳۸	۴-۳. توصیه به تحمیل رفتارهای پسندیده بر نفس
۲۳۹	۵-۳. امر به فضیلت‌ها و نهی از رذیلت‌ها
۲۴۰	درونی شدن ارزش‌های اخلاقی اسلام
۲۴۰	حاکمیت بخشیدن به ارزش‌های اخلاقی اسلام در جامعه
۲۴۲	۶-۳. نظارت و مراقبت
۲۴۳	۱-۳. سبب و رقیبه نفس
۲۴۴	۴. روش‌های اصلاح رذائل
۲۴۴	۴-۳. اغماض و چشم‌پوشی
۲۴۴	۲-۴. تذکر دادن
۲۴۶	۳-۴. وعه دادن پاداش
۲۴۶	۴-۴. برخورد تنبیه
۲۴۷	۵-۴. ایجاد فشار اجتماعی
۲۴۸	خلاصه مبحث
۲۴۹	پرسش‌ها
۲۴۹	بحث و پژوهش
۲۵۰	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

فصل ششم: تربیت اجتماعی، ر. سیره معصومان (ع)

۲۵۳	اهداف آموزشی
۲۵۳	مقدمه
۲۵۴	مفهوم تربیت اجتماعی

مبحث اول: اصول تربیت اجتماعی

۲۵۷	اهداف آموزشی
۲۵۷	مقدمه
۲۵۸	برخی اصول تربیت اجتماعی
۲۵۸	۱. اصل اهتمام به امور اجتماعی
۲۵۹	۲. اصل مشارکت
۲۶۱	۳. اصل پذیرش
۲۶۳	۴. اصل مدارا و سعه صدر
۲۶۶	۵. اصل نظارت و مراقبت
۲۶۸	۶. اصل انعطاف‌پذیری (پرهیز از مطلق‌گرایی)

۲۷۰	۷. اصل نصیح و خیرخواهی دیگران
۲۷۲	۸. اصل استقلال متری
۲۷۵	خلاصه بحث
۲۷۵	پرسش‌ها
۲۷۶	بحث و پژوهش
۲۷۶	منابع برای بحث و پژوهش بیشتر

مبحث دوم: روش‌های تربیت اجتماعی

۲۷۷	اهداف آموزشی
۲۷۸	مقدمه
۲۷۸	برخی از روش‌های تربیت اجتماعی در سیره معصومان (علیهم‌السلام)
۲۷۸	۱. آشنا کردن کودکان با محیط‌های اجتماعی
۲۷۹	۲. روش اقدام عدل و لگویی
۲۸۲	۳. روش تشویق
۲۸۴	۴. روش آموزش زبانی آداب و اخلاق اجتماعی
۲۸۸	۵. استفاده از داستان‌های اجتماعی
۲۹۰	۶. روش تذکر
۲۹۲	۷. امر به معروف و نهی از منکر
۲۹۵	۸. توبیخ و تنبیه
۲۹۹	۹. بیان آثار رفتارهای اجتماعی
۳۰۱	۱۰. بحث و گفتگو
۳۰۴	خلاصه بحث
۳۰۴	پرسش‌ها
۳۰۵	بحث و پژوهش
۳۰۵	منابع برای بحث و پژوهش بیشتر

فصل هفتم: تربیت علمی

۳۰۹	اهداف آموزشی
۳۰۹	مقدمه

مبحث اول: اصول آموزشی در سیره تربیتی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و اهل بیت (علیهم‌السلام)

۳۱۱	اهداف آموزشی
۳۱۲	مقدمه
۳۱۲	برخی اصول آموزشی در سیره تربیتی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و اهل بیت (علیهم‌السلام)
۳۱۲	۱. اصل ارتباط و جلب توجه مخاطب

۳۱۵	۲. اصل انگیزش
۳۱۸	۳. اصل کوشش
۳۲۰	۴. اصل توجه به تفاوت‌های فردی
۳۲۲	۵. اصل تفکر و تفقه
۳۲۴	۶. اصل استفاده از فرصت‌ها
۳۲۷	۷. اصل تناسب محتوا با موقعیت و شرایط دانشجو
۳۳۰	۸. اصل عمل‌گرایی
۳۳۱	۹. اصل عینیت
۳۳۴	۱۰. اصل ارزیابی
۳۳۶	خلاصه بحث
۳۳۸	پرسش‌ها
۳۳۹	بحث و پژوهش
۳۳۹	منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

بحث دوم: روش‌های آموزشی در سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت 

۳۴۱	اهداف آموزشی
۳۴۲	مقدمه
۳۴۲	برخی روش‌های آموزشی معصومان 
۳۴۲	۱. روش خطابه
۳۴۲	الف) مفهوم‌شناسی
۳۴۳	ب) تاریخچه خطابه
۳۴۴	ج) ویژگی‌های خطابه در اسلام
۳۴۷	د) استفاده از خطابه در سیره پیامبر ﷺ و اهل بیت 
۳۵۰	هـ) مقایسه روش خطابه با روش سخنرانی در تدریس
۳۵۰	شباهت‌ها
۳۵۰	تفاوت‌ها
۳۵۱	۲. روش مناظره
۳۵۱	الف) مفهوم‌شناسی
۳۵۱	ب) شرایط و آداب مناظره
۳۵۱	ج) مناظره در سیره معصومان 
۳۵۸	د) آفت‌های مناظره
۳۵۹	هـ) میراث یا مناظره مردود
۳۶۳	۳. روش سؤال و جواب
۳۶۳	الف) اقسام سؤال و جواب
۳۶۴	ب) اهمیت و جایگاه پرسش در سیره

۳۶۶	 (ج) فواید روش سؤال و جواب
۳۶۸	 (د) آداب و شرایط سؤال و جواب
۳۷۱	 (هـ) روش سؤال و جواب در سیره
۳۷۵	 (و) تفاوت روش سؤال و جواب با روش پرسش و پاسخ معروف در روش تدریس
۳۷۷	 فصل هجدهم
۳۷۷	 پرسش
۳۷۸	 بحث و پژوهش
۳۷۸	 منابع برای بحث و پژوهش

مبحث سوم: شیوه‌های آموزشی

۳۷۹	 اهداف آموزشی
۳۸۰	 مقدمه
۳۸۰	 شیوه‌های آموزش در سیره و موعودان
۳۸۰	 ۱. تنظیم و دسته‌بندی مطالب
۳۸۲	 ۲. تأکید بر مطالب مهم
۳۸۴	 ۳. تمثيل و تشبيه
۳۸۶	 ۴. استفاده از ابزار آموزشی
۳۸۸	 ۵. نوشتن آموزه‌ها و یادداشت‌برداری
۳۸۹	 ۶. تشويق كلامی
۳۹۲	 ۷. موزون‌گویی
۳۹۵	 ۸. موجزگویی
۳۹۷	 ۹. شماره‌بندی
۳۹۸	 ۱۰. تضاد یا قرینه‌گویی
۴۰۰	 پرسش‌ها
۴۰۱	 بحث و پژوهش
۴۰۱	 منابعی برای بحث و پژوهش بیشتر

..... منابع و مأخذ

..... نمایه اصطلاحات

راهنمای مطالعه

دانشجویان عزیز!

انسان شگفت‌انگیزترین آفریده خداوند و والاترین نشانه قدرت حق است. او استعداد آن را دارد که به همه صفات و کمالات الهی متصف شود و به مقام «خلیفه‌الهی» برسد و این سیر جز با تربیت حقیقی میسر نمی‌شود. حقیقت انسان، ملکوتی است و انسان با گذراندن مراتبی، قوس نزولی را طی کرده و در این مرتبه خاکی و غافل است و باید که مراتب وجود قرار گرفته است. او می‌تواند با تربیت به حقیقت وجود خویش دست یابد و والاترین کمالات را دارا شود. برای بهتر زیستن و زودتر به مراتب کمال انسانیت رسیدن، توجه به شیوه‌های تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام) بهترین و کامل‌ترین الگو برای آموزش و پرورش انسان‌ها در راه دستیابی به سعادت و پیشرفت است. کتاب پیش‌رو بدین منظور و با هدف آشنایی دانشجویان با سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام) به نگارش درآمده است. برای یادگیری هر چه بهتر شما، این کتاب در شش فصل و هجده مبحث تنظیم شده است. ترتیب و نوع نگارش آن به گونه‌ای برنامه‌ریزی شده که مطالب، سازنده درک و به ذهن سپرده شود. برای درک بهتر مفاهیم، با دقت به پیشنهادهای زیر توجه کنید.

۱. فصل اول کتاب با عنوان «کلیات» از سه مبحث تشکیل شده است. این فصل دانسته‌های

است که خواننده پیش از مطالعه سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام) باید آنها را بداند. پس برای درک بهتر اهداف مورد نظر، پیشنهاد می‌شود نخست، فصل اول را مطالعه کنید تا با آگاهی بیشتری به اهداف مجموعه دست یابید؛

۲. هر فصل کتاب مباحثی درباره موضوع آن فصل را بررسی می‌کند. پیش از مطالعه هر فصل، اهداف مرحله‌ای و اهداف آموزشی آن فصل را به دقت بخوانید. این اهداف به شما

خواهند گفت که هنگام مطالعه باید به دنبال فهم چه مطالبی باشید. گفتنی است هنگامی که برای بار اول هدفی را می‌خوانید ممکن است معنای آن را به طور کامل متوجه نشوید؛ این مسئله چندان غیرطبیعی نیست. با مراجعه دوباره، در ضمن مطالعه متن یا پس از آن، حتماً معنای اهداف را به طور کامل دریافته، به اهمیت آنها پی می‌برید. چنانچه به مجموعه اهداف مرحله‌ای و آموختنی دست یابید، در حقیقت به هدف کلی در این مجموعه، که «آشنایی شما با دیدگاه و سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم السلام)» است، دست یافته‌اید؛

۳. متن درس را یک بار مرور کنید. در این مرور لازم نیست تمام مطالب را یاد بگیرید. این کار به شما کمک می‌کند تا دیدگاهی اجمالی نسبت به مطالب هر فصل به دست آورید و با مطالب کلان آشنا شوید. بدین سان مفاهیم به صورت پراکنده و بی‌ارتباط با یکدیگر به ذهن سپرده نخواهند شد. در پایان مطالعه اول، بکوشید به طور خلاصه برای خود یا دیگران بگویید که آن مبحث و آن فصل، در رابطه با چه موضوعی بوده و چه مطالبی در آن مطرح شده است. بار دیگر با توجه و دقت کامل به مطالعه و فهم جزئیات و یادگیری مطالب مهم در هر مبحث و هر فصل پردازید. پیش از هر مطالعه و نیز در پایان آن، به اهداف مرحله‌ای و آموزشی هر مبحث یا فصل رجوع کنید. از حفظ کردن سبب یاد خودداری کنید و بکوشید مطالب مهم هر مبحث یا فصل را با دقت بیاموزید؛

۴. در پایان هر مبحث، مطالبی با عنوان «خلاصه مبحث» آورده شده است. این بخش را با دقت مطالعه کنید. این کار به شما کمک می‌کند تا پس از مطالعه هر مبحث، یک بار دیگر مطالب مهم را بخوانید و به ذهن بسپارید. این کار در یادگیری شما بسیار مهم دارد؛

۵. در پایان هر مبحث و نیز در پایان هر فصل پرسش‌هایی آورده شده است. این پرسش‌ها برای کسب اطمینان از رسیدن به اهداف مرحله‌ای و آموزشی فصول و سرانجام دستیابی به هدف آموزشی پایانی، طرح ریزی شده است که دانشجویان باید در پایان مطالعه هر فصل به آنها پاسخ دهند. همچنین، در پایان هر مبحث پرسش‌هایی با عنوان «بحث و پژوهش» طرح شده است که برای جمع‌آوری و کسب اطلاعات بیشتر درباره موضوع آن مبحث، شما را راهنمایی می‌کند؛

۶. اگر برای دریافت و درک برخی مطالب مشکل دارید و یا مایلید درباره برخی مفاهیم مطرح شده اطلاعات بیشتری به دست آورید، از منابع معرفی شده در «فهرست منابع» بهره ببرید.

طراحان آموزشی

مقدمه

تربیت از موضوعات پررنگ و جامع‌های انسانی بوده است؛ زیرا نقشی اساسی در رشد و تعالی فرد و جامعه دارد. این نقش چنان برجسته و انکارناشدنی است که برخی گفته‌اند انسان بودن انسان نیز در گرو تربیت است.

پیامبران، نخستین کسانی بودند که تربیت انسان‌ها را وظیفه اصلی خود قرار دادند؛ زیرا خداوند آنان را برای انجام این وظیفه و هدایت مردم برگزید. آنها نیز با جدیت، علاقه و دلسوزی به این کار همت گماشتند و در این راه هر نوع سختی و سرفشاری را به جان خریدند و در بسیاری از موارد از دادن جان نیز دریغ نکردند، تا شاید به ریت را اندکی در مسیر تربیت و کمال به پیش ببرند. نقش انبیا در تربیت و ترقی و تمدن بشری به اندازه‌ای است که می‌توان گفت اگر پیامبران و تلاش‌های طاقت‌فرسای آنان نبود، خبری از تمدن و ترقی و سعادت نبود.

خاتم پیامبران، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله نیز از زمان برگزیده شدن به رسالت تا زمان رحلت، با تمام وجود به تربیت انسان‌ها مشغول بود. علاقه او به تربیت و هدایت مردم و شفقت و دلسوزی‌اش به اندازه‌ای بود که انحراف و گمراهی مردم خاطر ایشان را بسیار بشوهرت و در خاطر گمراهان و منحرفان می‌آزرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در موضوع تربیت چنان با مهارت و درایت عمل می‌کرد که در مدتی کوتاه بذر فعالیت‌هایی که وی در قلب و جان مردم نشانده بود، حریفش پیدا می‌شد و به بار نشست و میوه شیرین آنها کام مردمان شبه‌جزیره را شیرین کرد، دعوت وی سراسر شبه‌جزیره را فراگرفت و اعراب گروه گروه به آیین وی روی آوردند. پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز، اهل بیت علیهم السلام راه وی را ادامه دادند و توانستند با تدبیر خود آموزه‌های ناب اسلام را در میان مسلمانان به‌رغم مخالفت حکومت‌ها بگسترند.

به این ترتیب، بررسی سیره تربیتی پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام می‌تواند چراغی فراروی مربیان و

والدین در تربیت نسل جدید باشد و تاریکی‌های این مسیر سخت و پرمخاطره را برای آنان روشن کند؛ زیرا بررسی سیره‌های تربیتی آنها پرده از روی قواعد، اصول، روش‌ها و فنون تربیتی به کار رفته در رفتارهای تربیتی آنان برمی‌دارد و مربیان و والدین می‌توانند از این روش‌ها و قواعد در فعالیت‌های تربیتی خود بهره ببرند.

در این راستا گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه در سال ۱۳۷۵ برای تأمین منبع درس سیره تربیتی معصومان (علیهم‌السلام) در دوره کارشناسی امور تربیتی، مطالعه سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام) را در نظر آیت‌الله علیرضا اعرافی در دستور کار خود قرار داد که نتایج آن در قالب چهار جلد کتاب منتشر شد:

۱. سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام): تربیت فرزندان؛
 ۲. سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام): تربیت دینی؛
 ۳. سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام): تربیت اخلاقی؛
 ۴. سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام): نگرشی بر آموزش با تأکید بر آموزش‌های دینی.
- با توجه به استقبال فراوان از کتاب‌های مذکور و درخواست مراکز آموزشی این چهار جلد در سال ۸۹ در یک جلد و با ویژگی‌های کتاب درسی، توسط پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سازمان سمت به صورت مشترک به چاپ رسید و تاکنون به چاپ ده هزار نسخه رسیده است.
- اکنون پس از گذشت هفت سال از نخستین چاپ کتاب تک جلدی، با درخواست دانشگاه فرهنگیان و برای تأمین نیازهای آن دانشگاه، با ویرایشی دوباره و افزودن بخش تربیت اجتماعی توسط سیدعلی حسینی‌زاده این کتاب با عنوان درسنامه سیره تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام) در اختیار استادان و دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و دیگر علاقه‌مندان از جمله طلاب حوزه علمیه خاوران قرار می‌گیرد. امید است این اثر بتواند نقشی مثبت در گسترش فرهنگ تربیتی پیامبر ﷺ و اهل بیت (علیهم‌السلام) ایفا کند.

در پایان بر خود فرض می‌دانیم از آیت‌الله علیرضا اعرافی، حجج اسلام محمود نوذری مدیر گروه علوم تربیتی و سیدنقی موسوی ارزیاب محترم کتاب تشکر و قدردانی کنیم. موفقیت بیش از پیش آنان را از خداوند متعال خواستاریم.

سیدعلی حسینی‌زاده

محمد داودی

۹۶/۱۲/۱۵